

Пенькова Оксана Георгіївна
д.е.н., доцент, завідувач кафедри маркетингу,
Харенко Андрій Олександрович
к.е.н., доцент кафедри маркетингу,
Цимбалюк Юрій Анатолійович
к.е.н., доцент кафедри маркетингу
Уманський національний університет садівництва

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ КРУП'ЯНИХ ВИРОБІВ В УКРАЇНІ

Розвиток і поглиблення переробки аграрної продукції, в тому числі круп'яної, підвищення її якісних характеристик сприятимуть зростанню зайнятості в сільській місцевості, задоволенню внутрішнього і зовнішнього попиту, зростанню валютних надходжень у державу і доходів товаровиробників. Метою статті є оцінка перспектив розвитку ринку круп'яних виробів в Україні з урахуванням тенденцій змін у попиті й пропозиції. Методичною основою дослідження стали системний та діалектичний підходи і застосування методів синтезу та аналізу при визначенні закономірностей та особливостей ринку круп'яних виробів в Україні. У статті проаналізовано динаміку та структуру виробництва круп, визначено проблеми нарощування пропозиції їх основних видів. Розглянуті чинники внутрішнього і зовнішнього попиту на вітчизняні круп та майбутні тенденції розвитку даного ринку. Доведено, що обсяги виробництва основних круп напряму залежать від наявності пропозиції сировини та її якості, попиту на готову продукцію як на внутрішньому ринку, так і зі сторони країн-імпортерів української продукції, а також ретроспективної рентабельності продажу альтернативних культур. Розширення обсягів реалізації вітчизняної круп'яної продукції на внутрішньому ринку можливо досягти при комплексному застосуванні нетарифних обмежень, що не суперечать угодам в межах СОТ. Наукова новизна дослідження полягає в систематизації чинників формування попиту і пропозиції круп'яної продукції та аналізі їх впливу на ринкову кон'юнктуру. Практичне значення дослідження полягає у визначенні основних напрямів, в межах яких генеруються проблеми подальшого розвитку круп'яної галузі, що створює підґрунтя для розробки заходів для мінімізації їх негативного впливу.

Ключові слова: круп'яна продукція, виробництво круп, ринок круп, переробні підприємства, зерновиробництво.

ВСТУП

Постановка проблеми. Ринок круп'яної продукції, як і будь-який інший ринок, є сферою взаємодії суб'єктів попиту та пропозиції. Сформовані в Україні традиції харчування визначають значний попит з боку населення на різноманітні круп, вироблені з зерна гречки, проса, рису, вівса, ячменю, пшениці, кукурудзи, гороху. Зовнішній попит на вітчизняну круп'яну продукцію має значний потенціал для нарощування, враховуючи загострення глобальної продовольчої проблеми.

Водночас розширення її пропозиції українськими товаровиробниками стримується значними коливаннями рентабельності та періодичними інтервенціями дешевих круп за заниженими цінами з країн-сусідів у випадках перевиробництва.

З урахуванням зазначених обставин економічним суб'єктам-операторам даного ринку важко прогнозувати параметри його подальшого розвитку і сформувати довгострокові бізнес-стратегії. Проте аналіз загальних ретроспективних кон'юнктурних тенденцій у поєднанні з дослідженням змін споживчих вподобань під дією цінових і нецінових чинників дає можливість сформувати такі стратегії на коротко- та середньострокову перспективу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливість вітчизняного круп'яного виробництва для

продовольчої безпеки держави та особливості розвитку даного ринку проаналізовано О. Ю. Нісходовською [1]. О. В. Нікішина на підставі аналізу проблем розвитку релевантного ринку круп'яної продукції окреслила пріоритети стратегії його розвитку, реалізація яких передбачає активне державне втручання, що за умов лібералізації та інтеграції у світовий економічний простір є доволі дискусійним [2]. Негативний вплив державного втручання на ціноутворення на ринку круп'яних культур визначила А. І. Камінська, яка пропонує обмежити його проведенням державою товарних та фінансових інтервенцій, введенням дотацій виробникам продукції [3]. На противагу попередньому підходу О. В. Орленко вважає, що саме ринкові механізми регулювання у поєднанні з активізацією інтеграційних процесів здатні надати поштовх до ефективного розвитку даного ринку [4]. Основні фактори, що формують конкурентні переваги підприємств з виробництва круп'яних культур наведено у статті О. Ю. Нісходовської та Т. В. Марусей [5]. В переважній більшості вітчизняних наукових праць, присвячених розгляду окресленої проблематики, аналізуються тенденції розвитку ринку круп'яних виробів лише в частині формування пропозиції.

Мета статті (постановка завдання). Метою статті є оцінка перспектив розвитку ринку круп'яних виробів в Україні з урахуванням тенденцій змін у попиті й пропозиції.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В усіх країнах каші складають значну частину раціону громадян. Згідно діючої номенклатури, в Україні виробляють 7 видів круп, при цьому із одного виду зерна переробні підприємства виготовляють декілька їх видів: із гречки – ядрицю і подрібнену, із ячменю – ячмінну і перлову, із пшениці – пшеничну та манну [2]. Крупою називають ціле або подрібнене зерно, повністю або частково звільнене від оболонки, алейронового шару та зародку. Асортимент круп'яної продукції поділяється на 6 груп: крупи неподрібнені: рис шліфований, рис полірований, пшоно, ядриця гречана, вівсяна неподрібнена, горох цілий; крупи подрібнені шліфовані – перлові (із ячменю), «Полтавська» та «Артек» (із пшениці), кукурудзяні шліфовані (мають 5 номерів за розмірами); крупи подрібнені: ячні (із ячменю), вівсяні, кукурудзяні, що поділяються за розмірами на 3 номери; пластівці – е

продуктом подальшої переробки круп (плюшені); крупи підвищеної харчової цінності – виготовляють із суміші 2-3 видів розмеленої крупи з введення збагачувачів (наприклад, СЗМ); крупи швидкого приготування – оброблені за спеціальною технологією. Всі крупи, що виробляються з різних культур і залежно від якості поділяються на сорти: вищий, перший, другий тощо, номери.

Споживчою нормою в Україні встановлено річне споживання круп однією працездатною людиною на рівні 7,1 кг (табл. 1), проте в дійсності цей показник значно варіюється. За умов зростання реальних доходів українці скорочують споживання круп і каш на користь інших товарів-субститутів. Однак зараз присутня тенденція збільшення споживання круп, що обумовлено не лише зменшенням реальних доходів значних прошарків населення, а й змінами у продовольчих перевагах українців під впливом популяризації ідей здорового харчування.

Таблиця 1

Річні норми споживання круп, закладені у споживчому кошику на 2019 р. у розрахунку на особу, кг

Крупи	Категорії споживачів			
	діти		дорослі	
	до 6 років	6-18 років	працездатні	непрацездатні
рисова	1,3	1,8	2,5	2,3
манна	0,9	1,2	-	0,9
пшоняна	2,7	3,3	1	0,9
гречана	2,4	3,4	2	2
вівсяна	0,7	0,9	1,1	1,1
інші (ячмева, перлова)	3,1	4,7	0,5	0,6

Джерело: [7]

Протягом 2016-2018 років левову частку продукції на ринку аграрного сектору України становило власне виробництво. Завдяки досить високій продуктивності круп'яних культур аналогічні тенденції спостерігалися і на профільному ринку. Варто відзначити, що точна статистика обсягів виробництва і реалізації круп в Україні відсутня, тому у різних джерелах є розбіжності щодо значень основних показників даного ринку. Пропозиція продукції на ньому, згідно даних агентства Pro Consulting (табл. 2), за досліджуваний період, зросла до 295 тис. тон, забезпечивши приріст на 2,7%. Така ситуація склалася як завдяки зростанню виробництва в середині країни, так і імпорту продукції (у 1,1 та 9,5

разів відповідно). У 2018 році відбулося різке зменшення власного виробництва круп (на 15%), з одного боку, через скорочення обсягів надходження сировини необхідної якості на переробні підприємства, що пов'язано із несприятливими погоднокліматичними умовами, а з іншої – падінням рівня попиту з боку споживачів відносно окремих видів круп (пшеничної, пшоняної, ячної та інших). Дане падіння частково компенсувалося нарощуванням поставок найбільш популярних видів продукції з інших країн. Не дивлячись на те, що крупи відносяться до експортоорієнтованої продукції вітчизняного аграрного сектору їх імпорт має значно вищі темпи приросту.

Таблиця 2

Основні показники ринку круп у натуральному вираженні, тис. т.

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Виробництво	261,51	269,84	228,49
Експорт	58,28	75,43	65,60
Імпорт	73,35	115,47	132,75
Ємність ринку	276,58	309,88	295,64
Темп приросту, %	x	4,7	-3,54

Джерело: [8]

Достатність сировинної бази для виробництва різних видів круп істотно коливається. Значна кількість сировини є для виробництва пшеничних, кукурудзяних і ячмінних круп. Водночас, незважаючи

на сприятливі у більшості регіонів країни природнокліматичні умови для вирощування, виробники масово відмовляються сіяти гречку, жито, овес і перерозподіляють посівні площі під культури,

рентабельність продажу яких є стабільно високою. Виробничі потужності в країні дозволяють виробити близько 3,5-3,7 млн. т круп'яних продуктів [9], але рівень їх завантаження коливається в межах 35-45%. Навіть великі переробні підприємства, що є співзасновниками сільськогосподарських підприємств, не можуть повністю завантажити власні виробничі

потужності [10]. Проте дефіциту круп'яних продуктів на ринку не спостерігається (за виключенням окремих видів, наприклад, гречки у 2015 р.), а конкуренція серед товаровиробників посилюється.

Протягом 2016-2018 рр. в Україні у відсотковому виразі значно зросло лише виробництво вівсяних круп (табл. 3).

Таблиця 3

Виробництво окремих видів круп в Україні в 2016-2018 рр, тис. т

Крупи	2016	2017	2018	Приріст, 2018/2016,%
гречана	59,7	54,5	63,4	6,1
кукурудзяна	48,9	52,6	50,6	3,4
пшоняна	16,9	18,2	11,8	-30,1
вівсяна	5,1	5,5	14,1	176,4
рисова	16,3	11,4	18,7	14,7
ячмінна	9,5	15,9	13,2	38,9

Джерело: [8]

Традиційно лідерами за обсягом виробництва є гречані крупи. У 2016 році Україна увійшла у трійку найбільших виробників гречки у світі, поступившись Росії і Казахстану. Незначна частина цієї крупи (близько 1%) йде на експорт, це переважно органічна гречка. Решта споживається на внутрішньому ринку, але для задоволення попиту її не вистачає і дефіцит в останні роки покривається імпортованою гречкою переважно з Росії та Казахстану. Водночас посівні площі під гречкою щорічно скорочувалися з 570 тис. га у 2000 році до 100 тис. га у 2018 році [11], що у порівнянні з 2017 роком менше на 42,6% [12].

Високі обсяги виробництва кукурудзяних круп обумовлені переважно зовнішнім попитом, оскільки в Україні вони не мають значної популярності серед споживачів. Найбільше вітчизняні виробники постачають цих круп до Єгипту та Ізраїлю. Перспективним є й ринок ЄС, але на сьогодні перешкодою для значного нарощування експорту кукурудзяної крупи є умови квотування. Квота для кукурудзи і кукурудзяної крупи одна і вона вибирається звичайною кукурудзою буквально в перші дні нового року. В цілому ж потенціал нарощування обсягів пропозиції вітчизняних кукурудзяних круп є високим, враховуючи наявність значної сировинної бази. Про зацікавленість іноземного капіталу у подальшому розвитку потужностей з переробки кукурудзи свідчить, наприклад, розпочате у 2019 році компанією «Дакса Бунге» (американська компанія

Bunge та іспанська група компаній Дакса) будівництво заводу у селі Демківка Тростянецького району Вінницької області. Передбачений обсяг інвестицій – 14 млн. дол. Новозбудоване підприємство займатиметься переробкою спеціальних сортів кукурудзи на крупу та муку. Проектна потужність складає – 300 тон за добу та 100 тисяч тон в рік. Близько 80% готової продукції буде реалізовуватись на експорт [13].

Істотне нарощування пропозиції вітчизняного рису у середньостроковій перспективі малоімовірно з урахуванням специфіки його вирощування. На сьогодні в Україні є незначна кількість полів, придатних для його вирощування, а їх освоєння потребує значних інвестицій в облаштування зрошувальних систем. Зараз рисівництвом займаються лише в Одеській та Херсонській областях і це покриває потреби внутрішнього ринку лише на третину, що обумовлює залежність від імпортного рису.

Основними чинниками внутрішнього попиту на крупи є рівень доходів і рівень цін на продукцію. Якщо купівельна спроможність населення зменшується, то споживачі переходять з м'яса, риби і картоплі на крупи. Аналізуючи динаміку фізичного обсягу роздрібногo товарообороту підприємств роздрібногo торгівлі в динаміці можна спостерігати переважно нарощування обсягів споживання круп у фізичному вимірі за виключенням 2015 року (табл. 4).

Таблиця 4

Реалізація круп підприємствами роздрібногo торгівлі України

Показник	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Індекси фізичного обсягу, у % до попереднього року; у порівнянних цінах	112,5	81,1	101,4	122,9	124,6
Обсяги продажу, млн. грн	2461	3359	3645	4134,6	4650,3
Частка продажу круп, вироблених на території України, %	91,1	92,2	92,6	92,6	92,1

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

Зростання обсягів продажу у грошовому вимірі за відсотковими приростами значно випереджає індекси фізичного обсягу, що обумовлено переважно підвищенням відпускних цін, тобто інфляційною

складовою.

Специфікою вітчизняного ринку також є різке коливання відпускних цін на крупи у відповідь на раптові і різкі кризові явища в економіці. Так, в умовах

дефіциту товарів, або різкого погіршення матеріального становища населення, активізується покупка всіх видів круп і бакалійних товарів, що

дозволяє операторам ринку піднімати ціни на них, як це відбувалося в 2010 і 2014 роках, коли виник величезний попит на гречану крупу.

Таблиця 5

Динаміка роздрібних відпускних цін на окремі крупи в середньому по Україні, грн/кг

Крупи	30.12.2015	30.05.2015	30.12.2016	30.05.2017	30.12.2017	30.05.2018	30.12.2018	30.05.2019
гречка	24,84	34,14	28,37	26,78	18,06	18,46	17,1	17,06
рис	17,07	15,55	16,31	17,67	19,92	21,55	21,53	21,49
пшоно	7,42	8,65	8,92	9,7	16,28	18,71	24,67	37,21

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

Частка продажу круп, вироблених на території України залишається стабільно високою – понад 90%. Як експорт, так і імпорт круп характеризуються незначними обсягами. Причина полягає в тому, що в країну ввозиться та вивозиться зазвичай сировина, після чого вона переробляється на крупу місцевими виробниками. У структурі зовнішньої торгівлі спостерігається переважання імпорту над експортом, що викликано якісними і ціновими перевагами зарубіжної крупи перед вітчизняною, а також недостатнім забезпеченням власного споживання української крупи.

Динаміка імпорту круп до України має свою специфіку. Вітчизняний виробник виконує імпортні поставки посезонно – зазвичай це відбувається із січня по квітень. В інші місяці обсяги круп частіше всього незначні або взагалі відсутні. Також спостерігається значне коливання загального обсягу товару. У 2018 році до України було ввезено круп загальним обсягом 133,9 тон, що на 168% більше 2017 року. Найбільший імпорт круп в 2018 році спостерігався в лютому [14].

Незначні обсяги круп, що Україна постачає на зовнішній ринок, пояснюються їх низькою якістю, а також специфікою споживання в окремих країнах світу. Основними зовнішніми покупцями вітчизняних круп у 2018 році стали: Нідерланди – 19,5%, Польща – 15,5%, Литва – 11,7% та Словенія – 11,3%. Найбільшими компаніями-експортерами круп'яних виробів стали: ТОВ «Інтерлінк», що має 20,5% ринку збуту, ТОВ «Сквирський комбінат хлібопродуктів» – 20,4% ринку [15].

Результати проведеного аналізу стану розвитку сировинного та виробничого секторів круп'яного ринку свідчать про те, що обсяги виробництва основних круп (за винятком рису та вівсяної крупи) не мають чітко спрямованої тенденції, характеризуються хвилеподібною варіацією і залежать, головним чином, від трьох чинників: 1) наявності пропозиції сировини та її якості; 2) від попиту на готову продукцію як на внутрішньому ринку, так і зі сторони країн-імпортерів української продукції; 3) ретроспективної рентабельності продажу альтернативних культур. Відповідно, економічні проблеми розвитку круп'яного ринку генеруються в площині даних чинників (рис. 1).

Незважаючи на окреслені проблеми експерти вважають, що країна має потенційні можливості для виходу на ринок ЄС української крупи, багатої на

вісівки і клітковину, що є основою здорового харчування. Така перспектива відкриває шлях до інвестицій у вітчизняні переробні підприємства.

Українські маркетологи-аналітики охарактеризували 10 майбутніх тенденцій розвитку даного ринку [16]:

1. Перспективи ринку круп та круп'яних продуктів в розвинених країнах світу показують його зростання зі збільшенням доходів населення.

2. Зростання ринку відбувається за рахунок збільшення споживання високоякісних круп, пластівців, готових зернових сніданків, мюслі тощо. А також за рахунок переходу до круп швидкого приготування.

3. У період кризи відбувається скорочення всіх сегментів і несуттєве підвищення попиту на крупи низької вартості. В якості альтернативної групи продуктів зростає попит на борошно, макарони, картоплю.

4. Для розвитку ринку фасованих круп найгірше – нестабільність якості виробника.

5. Для лідерства на ринку потрібно ставати не переробниками, а операторами на дистрибутивному полі, заробляти на додатковій вартості за рахунок марки.

6. Споживання різних круп збільшується завдяки моді на здоровий спосіб життя.

7. Вітчизняний ринок круп буде практично повністю складатися із продуктів українського виробництва.

8. Важливу роль відіграє врожайність певних культур. При її низькому рівні ціна на продукт збільшується, що призводить до заміщення його в раціоні іншою круп'яною культурою.

9. З огляду на сприятливу ситуацію на сировинному ринку чекати фундаментальних змін щодо фасованих круп не варто. Для виробників круп основними цілями так і залишаться закупівля сировини і реалізація продукту в торгових мережах. Серед круп основними лідерами на полицях так і залишаться вітчизняна гречка і імпортний рис.

10. У перспективі зросте ринок фасованих круп з високою доданою вартістю, які вимагають додаткової обробки – це каші швидкого приготування, пакетовані круп'яні гарніри і моментальні каші. Висока ціна даної продукції призводить до часткового попиту на неї, тому очікувати різкого стрибка в цьому сегменті не

варто.

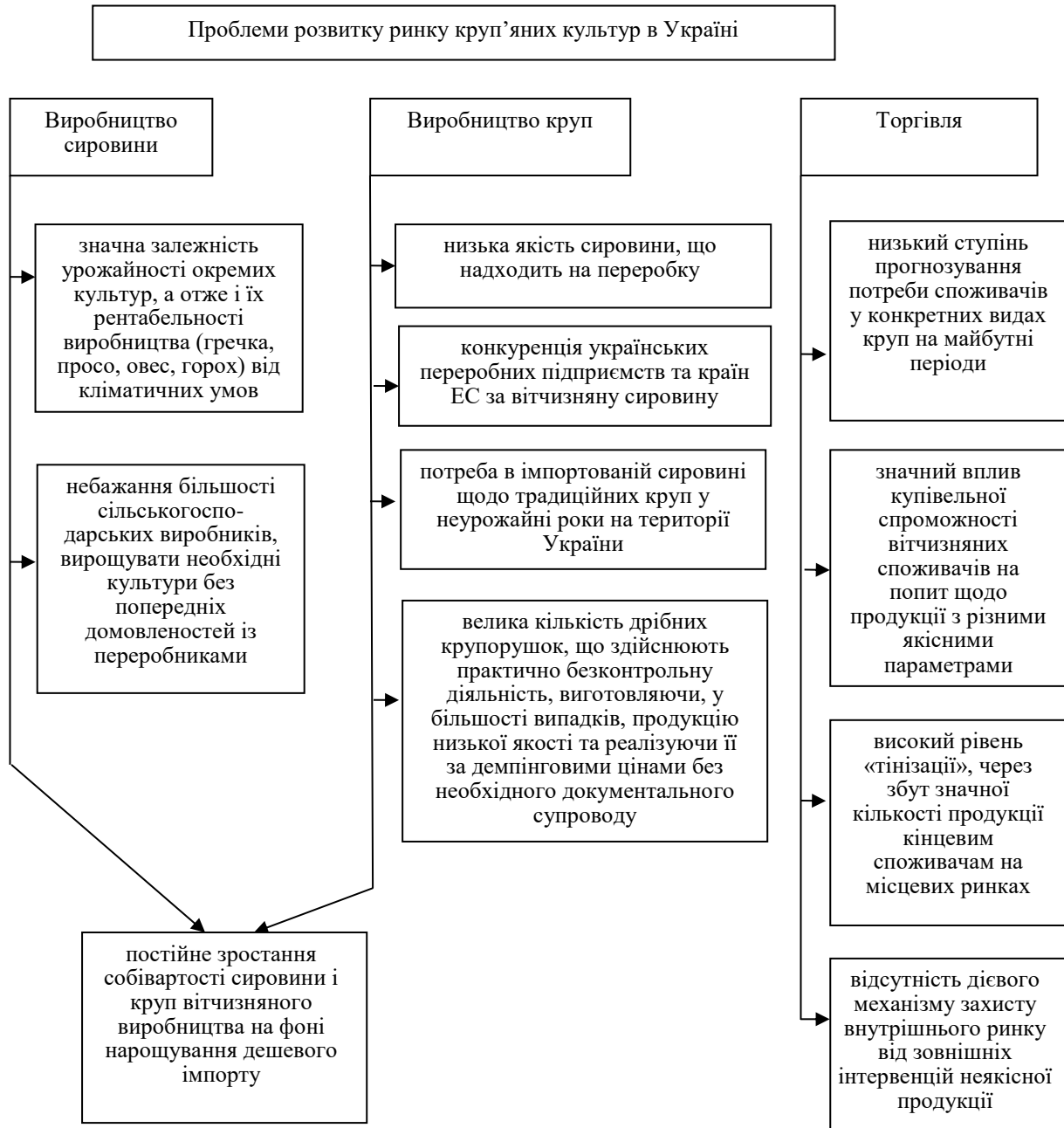

Рис. 1. Проблеми розвитку ринку круп'яних культур в Україні

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Умови формування внутрішнього та зовнішнього попиту на вітчизняну круп'яну продукцію є переважно сприятливими для нарощування обсягів її виробництва. Основними перешкодами для розширення експорту української продукції виступає низька якість значної частини сировини та застарілі технології переробки, що не дозволяють виготовити

круп, що відповідає європейським стандартам. Але вітчизняні виробники органічних круп поступово нарощують обсяги реалізації продукції на ринках ЄС та Північної Америки. Розширення обсягів реалізації на внутрішньому ринку можливо досягти при комплексному застосуванні нетарифних обмежень, що не суперечать угодам в межах СОТ. Зазначене обумовлює необхідність подальших досліджень щодо вивчення досвіду розвинутих країн у стриманні низькоякісного імпорту круп за демпінговими цінами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нісходовська, О. Ю. Стан і тенденції світового і вітчизняного ринку круп'яних культур // Економіка та держава. 2017. №6. С. 112-114.
2. Нікішина, О. В. Український ринок круп'яної продукції: сучасні тенденції та перспективи розвитку // Економічні інновації. 2013. Вип. 55. С. 106-120.
3. Камінська, А. І. Ціни і ціноутворення на ринку круп'яних культур // Економіка АПК. 2015. № 1. С. 29-34.

4. Орленко, О. В. Формування та розвиток круп'яної індустрії України проблеми теорії і практики: монографія / Херсон: Грін Д. С., 2015. 417 с.
5. Нісходовська, О. Ю., Марусей, Т. В. Конкурентні переваги підприємств по вирощуванню круп'яних культур // Економіка та суспільство. 2019. №20 С. 332-337. Електронний ресурс. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/20_ukr/44.pdf.
6. Бондра, В. А. Органічне виробництво – основа підвищення конкурентоспроможності зернопереробних підприємств // Вісн. ХНАУ. Херсон, 2017. Вип. № 2. С. 185-194.
7. Постанова Кабінету Міністрів України № 780 «Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/780-2016-%D0%BF>.
8. Аналіз ринку круп України. 2019 рік. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-krup-ukrainy-2019-god>.
9. Невлад, В. Ф., Невлад, В. І. Тенденції розвитку вітчизняного ринку круп'яної продукції в умовах євроінтеграційних процесів // Науковий вісник ХДУ, 2018. Вип. № 30. Ч.1. С. 54-58.
10. Шилов, І. Успішним може бути тільки підприємство, яке має 30-40% експорту. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/ivan-silov-uspisnim-moze-buti-tilki-pidpriemstvo-ake-mae-30-40-eksportu>.
11. Площі посівів гречки в Україні за двадцять років скоротилася в 20 разів - до 60 тис. га // Укрінформ. 2019. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2813723-plosi-pid-grechkou-v-ukraini-skorotilisa-v-20-raziv.html>.
12. Посівні площі під гречку скоротилися в Україні на 42,6% // Дзеркало тижня. 2018. URL: https://dt.ua/ECONOMICS/posivni-ploschi-pid-grechkoju-v-ukrayini-skorotilisya-na-42-6-290573_.html.
13. На Вінниччині збудують завод з переробки кукурудзи за \$14 млн. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/na-vinnicini-zbuduut-zavod-z-pererobki-kukurudzi-za-14-mln>.
14. Виробництво круп скоротилося, але не гречки. URL: <https://agro.guide/vyrobnystvo-krup-skorotylosia-ale-ne-hrechky-2240/>
15. Топ-компанії з експорту бакалійних виробів. URL: <https://u-food.org/uk/post/top-kompanii-z-eksportu-bakalijnih-virobiv>.
16. Дихтярук О. Аналіз ринку фасованих круп в Україні. URL: https://koloro.ua/ua/blog/issledovaniya/analiz_runka_fasovanuh_krup_v_ukraine.html.

REFERENCES

1. Niskhodovska, O. Yu. (2017). Stan i tendentsii svitovoho i vitchyznianoho rynku krupianykh kultur [State and trends of the world and domestic market of cereals]. *Ekonomika ta derzhava*, 6, 112-114 [in Ukrainian].
2. Nikishyna, O. V. (2013). Ukrainskyi rynek krupianoj produktsii: suchasni tendentsii ta perspektyvy rozvytku [Ukrainian market of grain production: current trends and development prospects]. *Ekonomichni innovatsii – Economic innovations*, 55, 106-120 [in Ukrainian].
3. Kaminska, A. I. (2015). Tsiny i tsinoutvorennia na rynku krupianykh kultur [Prices and price formation in the market of cereals]. *Ekonomika APK – Ekonomika APK*, 1, 29-34 [in Ukrainian].
4. Orlenko, O. V. (2015). Formuvannia ta rozvytok krupianoj industrii Ukrainy problemy teorii i praktyky. Kherson: Hrin D. S. [in Ukrainian].
5. Niskhodovska, O. Yu., Marusei, T. V. (2019). Konkurentni perevahy pidpriemstv po vyroshchuvanniu krupianykh kultur [Competitive advantages of growing enterprises cereal crops]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economics and Society*, 20, 332-337. Retrieved from: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/20_ukr/44.pdf [in Ukrainian].
6. Bondra, V. A. (2017). Orhanichne vyrobnytstvo – osnova pidvyshchennia konkurentospromozhnosti zernopererobnykh pidpriemstv [Ecological production – basis enhancing enterprise competitiveness grain processing]. *Visnyk KhNAU – Scientific Bulletin of Kherson State University. Series «Economic Sciences»*, 2, 185-194 [in Ukrainian].
7. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 780 «Pro zatverdzhennia naboriv produktiv kharchuvannia, naboriv neprodovolchyykh tovariv ta naboriv posluh dlia osnovnykh sotsialnykh i demohrafichnykh hrup naseleennia». Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/780-2016-%D0%BF> [in Ukrainian].
8. Analiz rynku krup Ukrainy. 2019 rik. Retrieved from: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-krup-ukrainy-2019-god> [in Ukrainian].
9. Nevlad, V. F., Nevlad, V. I. (2018). Tendentsii rozvytku vitchyznianoho rynku krupianoj produktsii v umovakh yevrointehratsiinykh protsesiv [Tendencies in development of national market of cereal production under the conditions of european integrating process]. *Visnyk KhNAU – Scientific Bulletin of Kherson State University. Series «Economic Sciences»*, 30 (1), 54-58 [in Ukrainian].
10. Shylov, I. Uspishnym mozhe buty tilky pidpriemstvo, yake maie 30-40% eksportu. Retrieved from: <https://agravery.com/uk/posts/show/ivan-silov-uspisnim-moze-buti-tilki-pidpriemstvo-ake-mae-30-40-eksportu> [in Ukrainian].
11. Ploshchi posiviv hrechky v Ukraini za dvadtsiat rokiv skorotylasia v 20 raziv – do 60 tys. ha. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2813723-plosi-pid-grechkou-v-ukraini-skorotilisa-v-20-raziv.html> [in Ukrainian].
12. Posivni ploshchi pid hrechko skorotylisia v Ukraini na 42,6%. Retrieved from: https://dt.ua/ECONOMICS/posivni-ploschi-pid-grechkoju-v-ukrayini-skorotilisya-na-42-6-290573_.html [in Ukrainian].
13. Na Vinnychchyni zbuduiut zavod z pererobky kukurudzy za \$14 mln. Retrieved from:

<https://agravery.com/uk/posts/show/na-vinnicini-zbuduut-zavod-z-pererobki-kukurudzi-za-14-mln> [in Ukrainian].

14. Vyrobnystvo krup skorotylosia, ale ne hrechky. Retrieved from: <https://agro.guide/vyrobnystvo-krup-skorotylosia-ale-ne-hrechky-2240/> [in Ukrainian]

15. Top-kompanii z eksportu bakaliinykh vyrobiv. Retrieved from: <https://u-food.org/uk/post/top-kompanii-z-eksportu-bakalijnih-vyrobiv> [in Ukrainian].

16. Dykhtiaruk O. Analiz rynku fasovanykh krup v Ukraini. Retrieved from: https://koloro.ua/ua/blog/issledovaniya/analiz_runka_fasovanuh_krup_v_ukraine.html [in Ukrainian].

**Пенькова Оксана Георгиевна, Харенко Андрей Александрович, Цимбалюк Юрий Анатольевич.
ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ РЫНКА КРУПЯНЫХ ИЗДЕЛИЙ В УКРАИНЕ**

Развитие и углубление переработки аграрной продукции, в том числе крупяной, повышение ее качественных характеристик способствует росту занятости в сельской местности, удовлетворению внутреннего и внешнего спроса, росту валютных поступлений в государство и доходов товаропроизводителей. Целью статьи является оценка перспектив развития рынка крупяных изделий в Украине с учетом тенденций изменений в спросе и предложении. Методической основой исследования стали системный и диалектический подходы и применение методов синтеза и анализа при определении закономерностей и особенностей рынка крупяных изделий в Украине. В статье проанализирована динамика и структура производства круп, определены проблемы наращивания предложения их основных видов. Рассмотрены факторы внутреннего и внешнего спроса на отечественные крупы и будущие тенденции развития данного рынка. Доказано, что объемы производства основных круп напрямую зависят от наличия предложения сырья и его качества, спроса на готовую продукцию как на внутреннем рынке, так и со стороны стран-импортеров украинской продукции, а также ретроспективной рентабельности продаж альтернативных культур. Расширение объемов реализации отечественной крупяной продукции на внутреннем рынке можно достичь при комплексном применении нетарифных ограничений, которые не противоречат соглашениям в рамках ВТО. Научная новизна исследования заключается в систематизации факторов формирования спроса и предложения крупяной продукции и анализе их влияния на рыночную конъюнктуру. Практическое значение исследования заключается в определенных основных направлениях, в рамках которых генерируются проблемы дальнейшего развития крупяной отрасли, что создает основу для разработки мер по минимизации их негативного влияния.

Ключевые слова: крупяная продукция, крупы рынок круп, перерабатывающие предприятия, зернопроизводство.

Penkova Oksana H., Kharenko Andrii O., Tsymbaliuk Yurii A. TRENDS AND DEVELOPMENT PROSPECTS OF GRAIN MARKET IN UKRAINE

Development and deepening of processing of agricultural products, including grains, improvement of its quality characteristics will contribute to increase of employment in rural areas, satisfaction of internal and external demand, increase of foreign exchange receipts in the state and incomes of producers. The aim of the article is to evaluate the prospects for the development of the market for large products in Ukraine, taking into account trends in changes of supply and demand. The methodological basis of the study: the systematic and dialectical approaches and the use of methods of synthesis and analysis in determining the patterns and features of the market for large products in Ukraine. The article analyzes the dynamics and structure of production of grains, identifies the problems of increasing the supply of their main species. The factors of internal and external demand for national grain and future trends of development of this market have been considered. It has been proved that the production volumes of the main grains depend directly on the availability of raw material supply and its quality, the demand for finished products both in the Ukrainian market and from the side of the importing countries of Ukrainian products, as well as the retrospective profitability of the sale of alternative crops. Expansion of national sales in the national market can be achieved through the comprehensive application of non-tariff restrictions that do not conflict with WTO agreements. The scientific novelty of the research is to systematize the factors of formation of demand and supply of large products and to analyze their impact on the market environment. The practical significance of the research lies in identifying the main areas within which the problems of further development of the large industry are generated, which creates the basis for the development of measures to minimize their negative impact.

Keywords: grains, grain production, grains market, processing enterprises, grain production.

Одержано 01.04.2020 р.